

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ, НАУКЕ
И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА

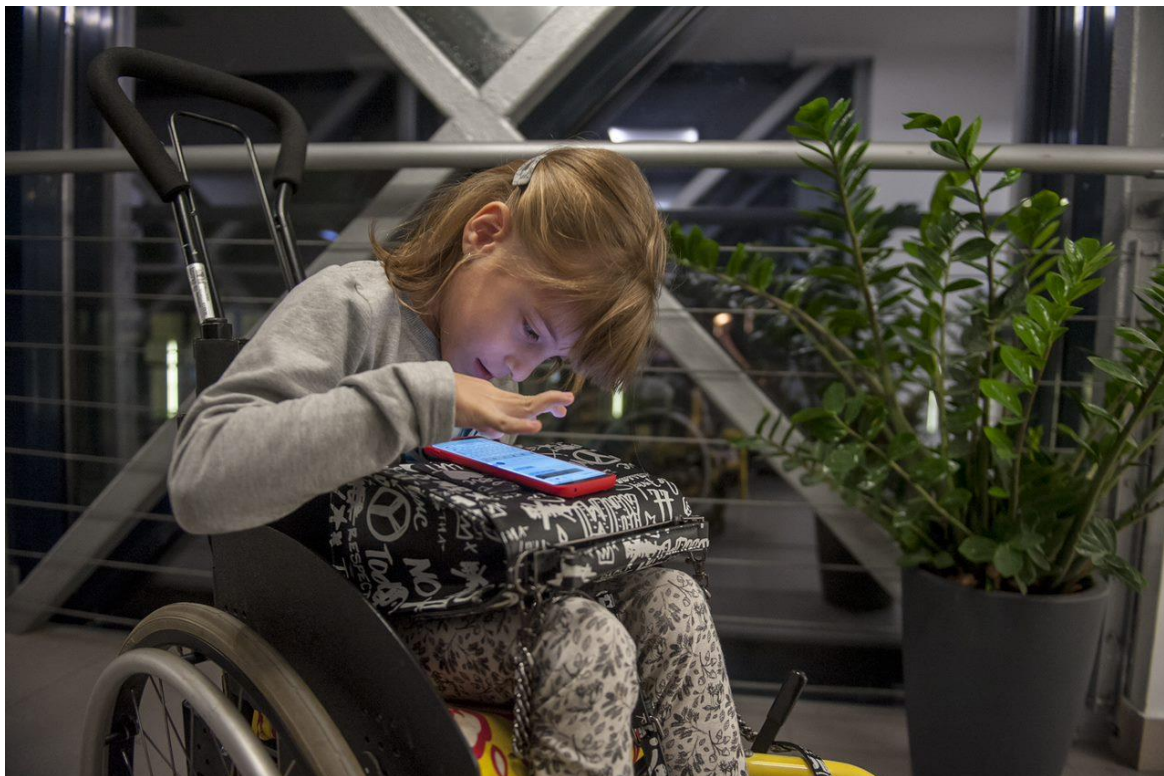

INSTITUT ZA PSIHOLOGIJU

unicef | za svako dete

ПРАЋЕЊЕ НАЧИНА УЧЕШЋА И ПРОЦЕСА УЧЕЊА УЧЕНИКА ИЗ ОСЕТЉИВИХ ГРУПА ТОКОМ ОСТВАРИВАЊА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА УЧЕЊЕМ НА ДАЉИНУ

ПРВИ ИЗВЕШТАЈ НА ОСНОВУ ИСТРАЖИВАЧКИХ НАЛАЗА

@UNICEF Serbia/Pancic

Београд, мај 2020. године

Садржај

1. Увод: контекст и циљеви истраживања	2
2. Узорак	3
3. Обухват ученика наставом на даљину	5
3.1. Основне школе	8
3.2. Средње школе	12
3.3. Школе за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом	16
4. Реализација учења на даљину	18
4.1. Основне школе	18
4.2. Средње школе	22
4.3. Школе за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом	25
5. Подршка ученицима из осетљивих група	28
5.1. Подршка ученицима припадницима ромске националне мањине	28
5.1.1. Основне школе	28
5.1.2. Средње школе	31
5.2. Подршка ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом	33
5.2.1. Основне школе	33
5.2.2. Средње школе	35
5.3. Подршка ученицима из других осетљивих група	37
5.3.1. Основне школе	37
5.3.2. Средње школе	38
5.4. Подршка у школама за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом	39

1. Увод: контекст и циљеви истраживања

Услед пандемије изазване вирусом COVID-19, у Републици Србији проглашено је ванредно стање 15. марта 2020. године, а непосредна настава у школама је привремено обустављена. Министарство просвете, науке и технолошког развоја (МПНТР) припремило је оперативни план за наставак рада школа у условима ванредног стања, који је укључио организовање учења путем наставе на даљину. МПНТР је организовао припремање и снимање ТВ часова који се од 17. марта 2020 емитују на медијима са националном покривеношћу (РТС 2, РТС 3, РТС Планета, РТ Војводина 2) и на локалним и мањинским медијима. Успостављена је и национална платформа за онлајн учење *Моја школа* (mojaskola.gov.rs) која додатним садржајима подржава наставу емитовану на РТС-у. Учење на даљину је било организовано и уз помоћ дигиталних алата у интеракцији са наставницима укључивањем ученика у онлајн платформе, те помоћу алтернативних видова организације учења.

У циљу праћења укључивања ученика из осетљивих група у понуђене модалитете образовања на даљину, изазова са којима су се школе суочиле у процесу организације рада за децу из осетљивих група, а ради планирања даљих потенцијалних видова подршке школама и ученицима, спроведено је истраживање под називом *Праћење начина учешћа и процеса учења ученика из осетљивих група током остваривања образовно-васпитног рада учењем на даљину*. За потребе истраживања Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије у сарадњи са UNICEF-ом припремило је упитник који је дистрибуиран свим државним школама на територији Републике Србије. Школама је препоручено да упитник попуни стручни сарадник школе, а одређене делове у сарадњи са координатором тима за инклузивно образовање, и педагошким асистентом (уколико га школа има ангажованог). Институту за психологију поверена је анализа и интерпретација прикупљених података истраживања, која је представљена у даљим редовима овог Извештаја.

2. Узорак

Од 1753 установе којима је упућен упитник, 1672 су га попуниле, тако да се у овом извештају ослањамо на податке добијене од 1147 основних школа (97% у односу на укупан број школа из ове категорије), 43 школе за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом (98%), 95 гимназија (89%), 323 средњих стручних школа (95%), 31 средње музичке и балетске школе (94%), као и 33 основне музичке и балетске школе (80%)¹.

Добијени подаци односе на 746.467 ученика уписаних у школској 2019/2020 години, што чини 93% од свих уписаних ученика. У Табели 1. приказани су општи подаци о школама. Школе су разврстане у три групе: основне школе, средње школе и школе за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом. На исти начин су организоване целине у овом извештају.

Табела 1. Број школа, уписаних ученика, ангажованих наставника и стручних сарадника према врсти школе

	Основне школе	Средње школе	Школе за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом	Укупно
Број школа	1147	449	43	1639
Број уписаних ученика	501.293	239.843	5331	746.467
Број наставника*	49.672,48	28.133,26	1949	79.754,74
Број стручних сарадника*	2546,25	983,04	104.5	3633,79

*Напомена: један број наставника и стручних сарадника ангажован је у одређеном проценту радног времена, то је разлог због чега су збирни подаци приказани децималним бројевима.

У фокусу овог извештаја су ученици припадници осетљивих друштвених група. Упитник је разликовао три такве групе: ученике припаднике ромске националне мањине којима је потребна додатна подршка у образовању, ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом и ученике који су припадници других осетљивих група којима је потребна додатна подршка као што су ученици из породица ниског социоекономског

¹ Основне музичке и балетске школе су искључене из анализе.

статуса, избеглице, мигранти и други. Према извештавању школа, осетљивим друштвеним групама припада 7,8% укупног броја ученика (58.311 ученика)².

Табела 2. Број ученика припадника осетљивих друштвених група, према нивоу образовања

	Основне школе	Средње школе	Укупно
Ученици припадници ромске националне мањине којима је потребна додатна подршка у образовању	14.977 (3%)	1408 (0,6%)	16.990 (2,3%)
Ученици са сметњама у развоју и инвалидитетом	10.756 (2,2%)	1870 (0,8%)	17.342 (2,3%)
Ученици припадници других осетљивих група	18.174 (3,6%)	4819 (2%)	23.979 (3,2%)

*Напомена: бројеви у загради означавају проценат ученика из осетљивих група у односу на укупан број ученика на том нивоу образовања.

² Број укључује и ученике који похађају школе за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом.

3. Обухват ученика наставом на даљину

Циљ овог дела истраживања био је да се испита обухват ученика наставом на даљину, што подразумева укљученост у онлајн платформе или праћење часова преко телевизије, као и алтернативне видове наставе који су реализовани према потреби, у организацији школе и/или наставника. Школе које су одговориле на упитник навеле су укупан број ученика који прате наставу преко ТВ канала и дигиталних алата и платформи у интеракцији са наставницима, али и број ученика који нису обухваћени овим каналима комуникације као и разлоге за то. Анализе су урађене за три категорије ученика из осетљивих група: ученике припаднике ромске националне мањине којима је потребна додатна подршка у образовању и васпитању, ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом и ученике који припадају другим осетљивим групама – породицама ниског социо-економског статуса, мигрантима, избеглицама и другим. Међу ученицима који наставу не прате путем ТВ канала и/или кроз укључивање у онлајн платформе, утврђен је број оних ученика који су у наставу укључени путем алтернативних видова (нпр. достављањем штампаних материјала), као и број ученика/породица којима је пружена психосоцијална подршка путем саветовања са стручним сарадницима у време пандемије. Сагледавање обухвата биће приказано за сваку од три врсте школе.

* * *

Највећи број ученика у Републици Србији, према извештавању школа, укључен је у реализацију наставе на даљину – и у основним и у средњим школама то важи за 99% ученика, а у школама за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом обухват износи 93%. Ово се односи како на праћење ТВ часова и коришћење онлајн платформи за учење, тако и на коришћење алтернативних облика наставе на даљину.

Ипак, међу типовима школа се запажају велике разлике како у погледу укључености у наставу на даљину тако и у погледу доминантних канала комуникације. Наставу преко телевизије највише прате ученици основних школа, скоро две трећине ученика средњих школа и око четвртине ученика из школа за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом. Са друге стране, у наставу преко онлајн платформи су укључени готово сви ученици средњих школа, 85% ученика основних школа, и тек нешто више од половине ученика из школа за образовање ученика са

сметњама у развоју и инвалидитетом.

Нижи обухват ТВ и онлајн наставом у школама за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом премошћен је већим ослањањем на алтернативне видове подршке где се на овај начин образује скоро сваки трећи ученик. Са друге стране, алтернативне видове подршке добије мање од 2% ученика у основним и средњим школама.

У школама за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом образовањем на даљину није обухваћено 7% ученика, док у основним школама мање од 1% ученика није обухваћено, а у средњим школама 1%.

Табела 3. Обухват наставом на даљину према нивоу и модалитету образовања

	Основне школе	Средње школе	Школе за ученике са сметњама у развоју и инвалидитето м	Укупно
Праћење наставе преко телевизијских канала	476.334 (95%)	153.341 (63,9%)	1421 (26,7%)	631.096 (84,5%)
Укључивање у онлајн платформе и интерактивну наставу уз помоћ дигиталних алата	424.483 (84,7%)	238.473 (99,4%)	2953 (54,4%)	665.909 (89,2%)
Укљученост у алтернативне видове наставе	8211 (1,6%)	3820 (1,7%)	1515 (28,4%)	13.546 (1,8%)
Ученици који нису обухваћени наставом на даљину	3621 (0,7%)	3142 (1%)	374 (7%)	7137 (1%)

Поред наведених облика реализације наставе на даљину, неке школе су за ученике додатно обезбедиле и алтернативне видове наставе. У Табели 4. приказана је заступљеност ученика према категорији друштвено осетљиве групе који су укључени у алтернативне видове наставе као и њихов удео у категорији којој припадају, исказан у процентима.

Табела 4. Укљученост у алтернативне видове наставе према нивоу образовања и припадности осетљивој групи

	Основне школе	Средње школе
Ученици припадници ромске националне мањине којима је потребна додатна подршка у образовању	4049 (27%)	233 (16,6%)
Ученици са сметњама у развоју и инвалидитетом	2109 (19,6%)	182 (9,7%)
Ученици припадници других осетљивих категорија	2194 (12,1%)	351 (7,3%)

У Табели 5. приказан је број ученика који нису обухваћени наставом на даљину. Подаци приказани у овој табели показују различите обрасце искључености три категорије ученика који припадају осетљивим друштвеним групама из наставе на даљину у различитим нивоима образовања.

Табела 5. Ученици који нису обухваћени наставом на даљину према нивоу образовања и припадности осетљивој групи

	Основне школе	Средње школе
Ученици припадници ромске националне мањине којима је потребна додатна подршка у образовању	2478 (17%)	120 (9%)
Ученици са сметњама у развоју и инвалидитетом	431 (4%)	48 (3%)
Ученици припадници других осетљивих категорија	1008 (6%)	151 (33%)

У основним школама, наставом на даљину обухваћено је 83% ученика који су припадници ромске националне мањине а којима је потребна додатна подршка у образовању, при чему 56% ових ученика прати ТВ или онлајн наставу, а 27% добија алтернативне видове подршке, док 17% ученика није укључено у наставу ни на један начин.

У средњим школама, 91% ученика из ове осетљиве друштвене групе обухваћено је наставом на даљину. Од укупног броја ових ученика скоро 74% прати ТВ или онлајн наставу, а скоро 17% учествује у образовању на даљину кроз алтернативне видове подршке, док је 9% неукључено.

Када је реч о ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом, 96% ових ученика у основним школама обухваћено је наставом на даљину. Око 76% ових ученика

прати ТВ или онлајн наставу, а за око 20% обезбеђени су алтернативни видови подршке, док је преосталих 4% неукључено у наставу на даљину.

У средњим школама, наставом на даљину обухваћено је 97% ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом. ТВ или онлајн наставу прати око 87% ученика, док је 10% укључено у алтернативне видове подршке, а осталих 3% није укључено ни у један облик наставе.

Када је реч о ученицима из других осетљивих група, као што ученици из породица ниског социоекономског статуса, избеглице, мигранти и други, 94% који похађају основне школе укључени су у неки облик наставе на даљину. Од укупног броја ових ученика, око 82% ових ученика прати ТВ или онлајн наставу, око 12% је обухваћено алтернативним видовима подршке, а 6% није укључено ни у један облик.

У средњим школама 67% ученика из ове категорије обухваћено је наставом на даљину. Међу свим овим ученицима, 60% прати ТВ или онлајн наставу, око 7% је обухваћено алтернативним видовима наставе, а 33% није укључено ни у један облик.

3.1. Основне школе

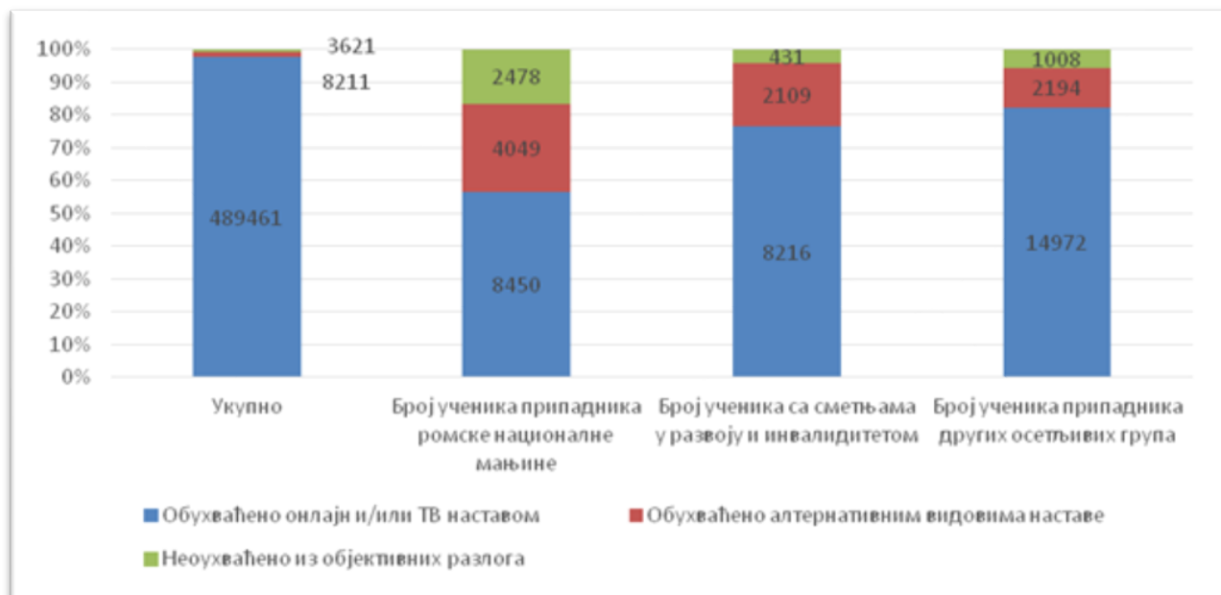
Према подацима, у основним школама неким видом наставе (наставом на ТВ каналима, онлајн платформама или алтернативним видовима наставе) обухваћено је 99,28% ученика. Ови подаци приказани су за сваку категорију ученика на Графикону 1.

Укупан обухват ученика припадника ромске националне мањине којима је потребна додатна подршка у образовању неким обликом наставе на даљину у основним школама износи 83%. Међу ученицима из ове групе, 56% укључено је у ТВ и онлајн наставу, за 27% организован је неки облик алтернативне наставе, док преостали ученици (17%) не учествују у настави.

Укупно 96% ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом обухваћено је наставом на даљину у основним школама. У овој групи ученика, 76% ученика прати ТВ и онлајн наставу, 20% је укључено у алтернативне видове наставе, док су осталих 4% ученика неукључени.

Када је реч о ученицима који припадају другим осетљивим групама, укупан обухват ових ученика наставом на даљину износи 94%: 82% ученика прати ТВ и онлајн наставу, за 12% се организује алтернативни облик наставе, а преосталих 6% ученика нису обухваћени наставом.

Графикон 1. Обухват наставом ученика основних школа

ТВ и онлајн настава – обухват и разлози за неукљученост

Подаци приказани на почетку извештаја показују (Табела 3) да чак 95% ученика основне школе прати наставу преко телевизијских канала, док се 84,7% основаца укључује у онлајн платформе или је у интеракцији са наставницима уз помоћ дигиталних алата.

У Табели 6. приказане су фреквенце и удео навођења различитих разлога због којих ученици нису укључени у ТВ и онлајн наставу. Као што се на основу табеле може видети, најчешћи разлог за неукљученост у ове облике наставе је недоступност интернет мреже – како на нивоу свих ученика тако и свакој од три издвојене друштвене осетљиве групе овај проблем се јавља у 40% случајева. Непостојање одговарајућег уређаја и одсуство подршке родитеља заступљени су са 26%, односно 24% у општој популацији. Непоседовање одговарајућег уређаја је проблем који се нешто чешће јавља код ученика из осетљивих друштвених група као што су породице ниског социо-економског статуса, ученици мигранти, избеглице и други, него у случају ученика који су припадници ромске националне мањине и ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом, док је одсуство подршке од стране породице нешто чешћи проблем у групи ученика који су припадници ромске националне мањине којима је потребна додатна подршка у образовању.

Табела 6. Учесталост различитих разлога због којих ученици нису укључени у ТВ и онлајн наставу према групи

	Укупно ученика који не прате ТВ/онлајн наставу из наведеног разлога	Ученици припадници ромске националне мањине	Ученици са инвалидитетом и сметњама у развоју	Ученици припадници других осетљивих група
Немају приступ интернету	7615 (40,7%)	4865 (40,2%)	1393 (39,7%)	1824 (41,9%)
Немају одговарајући уређај	4922 (26,3%)	3112 (25,7%)	826 (23,6%)	1249 (28,7%)
Немају подршку у породици за учење на даљину	4497 (24%)	3249 (26,8%)	746 (21,3%)	951 (21,9%)
Нешто друго	1692 (9%)	889 (7,3%)	542 (15,5%)	326 (7,5%)

Алтернативни видови подршке у настави

Запослени су навели и који број међу ученицима који наставу не прате путем ТВ канала и/или кроз укључивање у онлајн платформе, добија алтернативне видове подршке за укључивање у наставу (нпр. путем достављања штампаних материјала). Као што се на основу Табеле 7. може видети, укупно 1,6% ученика основних школа обухваћено је алтернативним облицима наставе. Овај вид наставе реализује се за мало више од четвртине који су припадници ромске националне мањине којима је потребна додатна подршка у образовању, као и за петину ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом. Алтернативни облици наставе обухватају и 12,7% ученика који припадају осталим осетљивим друштвеним групама.

Табела 7. Број и проценат ученика који су обухваћени алтернативним видовима наставе, према категорији

	Укупно	Ученици припадници ромске националне мањине	Ученици са сметњама у развоју и инвалидитетом	Ученици припадници других осетљивих група
Број ученика	8211	4049	2109	2194
Удео у датој групи	1,6%	27%	19,6%	12,7%

Ученици који објективно нису могли да буду обухваћени било којим од наведених облика наставе

Према процени школа, 3621 ученик објективно није могао да буде обухваћен било којим од наведених облика наставе. У општој популацији, мање од 1% ученика није укључено у наставу. У групи ученика који су припадници ромске националне мањине којима је потребна додатна подршка у образовању 16,6% ученика није укључено у наставу, у групи ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом 4%, а у осталим друштвено осетљивим групама ученика 5,6%.

Табела 8. Број и проценат ученика који нису обухваћени наставом на даљину из објективних разлога, према групи

	Укупно	Ученици припадници ромске националне мањине	Ученици са сметњама у развоју и инвалидитетом	Ученици припадници других осетљивих група
Број ученика	3621	2478	431	1008
Удео у датој групи	0,7%	16,6%	4%	5,6%

Психосоцијална подршка

Као што се може видети у Табели 9, око 6% породица ученика основних школа примили су психосоцијалну подршку од запослених у установи. Табела показује да је подршка пружена четвртини породица ромског порекла, и сличном уделу породица ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом, док се овај вид подршке нешто ређе обезбеђује ученицима осталих осетљивих друштвених група.

Табела 9. Број и проценат ученика/породица којима је пружена психосоцијална подршка

	Укупно	Ученици припадници ромске националне мањине	Ученици са сметњама у развоју и инвалидитетом	Ученици припадници других осетљивих група
Број ученика	28411	3786	2545	2945
Удео у датој групи	5,67%	25,28%	23,66%	16,20%

3.2. Средње школе

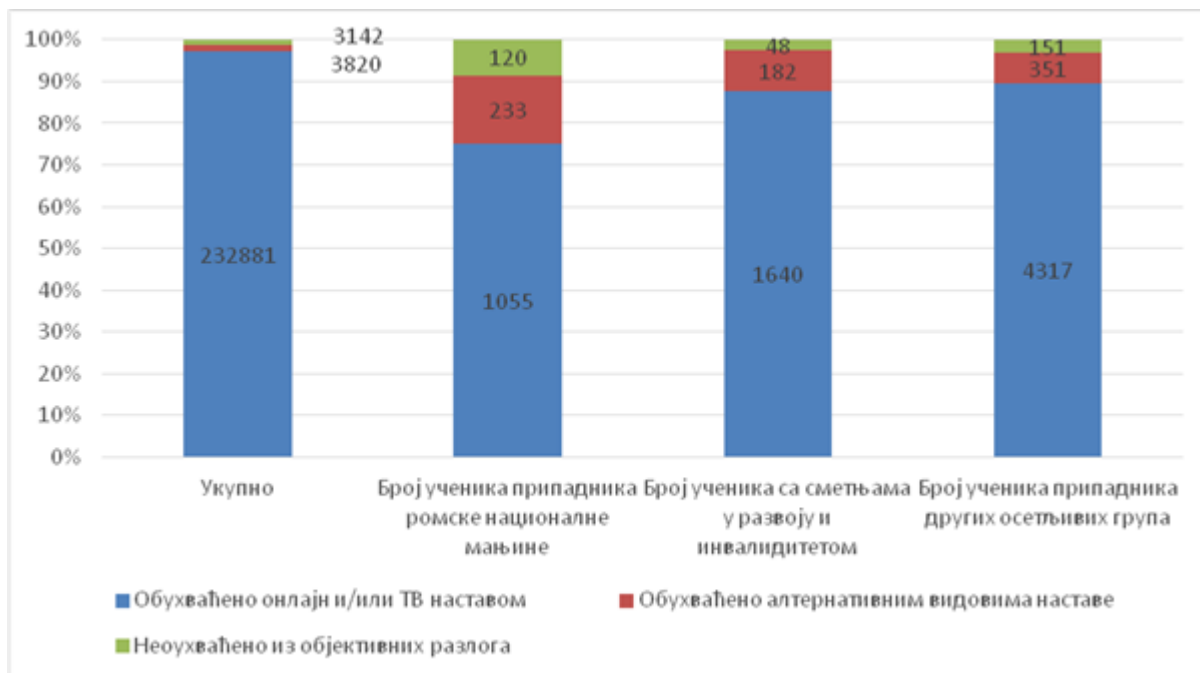
Према подацима, у средњим школама неким видом наставе (наставом на ТВ каналима, онлајн платформама или алтернативним видовима наставе) обухваћено је 99% ученика. Ови подаци приказани су за сваку категорију ученика на Графикону 2.

Укупан обухват ученика припадника ромске националне мањине којима је потребна додатна подршка у образовању неким обликом наставе на даљину у основним школама износи 91%. Међу ученицима из ове групе, 75% укључено је у ТВ и онлајн наставу, за 17% организован је неки облик алтернативне наставе, док преостали ученици (9%) не учествују у настави.

Укупно 98% ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом обухваћено је наставом у средњим школама. У овој групи ученика, 88% ученика прати ТВ и онлајн наставу, 10% је укључено у алтернативне видове наставе, док су осталих 2% ученика неукључени.

Када је реч о ученицима који припадају другим осетивим групама, укупан обухват ових ученика наставом на даљину износи 97%: 90% ученика прати ТВ и онлајн наставу, за 7% се организује алтернативни облик наставе, а преосталих 3% ученика нису обухваћени наставом.

Графикон 2. Обухват наставом ученика средњих школа

ТВ и онлајн настава – обухват и разлози за неукљученост

Према извештају школа, ученици и наставници средњих школа успешно су се прилагодили учењу и настави на даљину. Као што је наведено на почетку извештаја у Табели 3, подаци показују да се чак 99,4% средњошколаца укључује у онлајн платформе или је у интеракцији са наставницима уз помоћ дигиталних алата. Значајно мањи, али и даље висок је удео ученика средње школе који прате наставу преко телевизијских канала (63,9%).

Препреке због којих су ученици били спречени да се укључе у оба облике наставе приказани су у Табели 10. На основу података приказаних у овој табели можемо закључити да је релативна заступљеност различитих препрека посматрана на нивоу свих ученика другачија него у случају ученика који су припадници осетљивих група. То пре свега видимо из податка да је око трећине свих ученика било спречено да се укључи у ТВ и онлајн наставу из специфичних (других) разлога који ће бити излистани у одељку са квалитативним одговорима. Са друге стране, најзаступљенији разлог у све три осетљиве друштвене групе ученика који се јавља у 40% случајева је непостојање интернет мреже, а по учесталости га прати непостојање одговарајућег уређаја који се у све три група јавља у око 30% случајева.

Табела 10. Број и проценат ученика у средњим школама који не прате ТВ/онлајн наставу према врсти разлога неукључености и припадности осетљивој групи

	Укупно ученика који не прате наставу из наведеног разлога	Ученици припадници ромске националне мањине	Ученици са инвалидитетом и сметњама у развоју	Ученици припадници других осетљивих група
Немају приступ интернету	965 (30,7%)	391 (38%)	223 (39,2%)	84 (37,3%)
Немају одговарајући уређај	713 (22,7%)	323 (31,4%)	178 (31,3%)	70 (31,1%)
Немају подршку у породици за учење на даљину	429 (13,7%)	194 (18,9%)	129 (22,7%)	54 (24%)
Нешто друго	1035 (32,9%)	120 (11,7%)	39 (6,8%)	17 (7,6%)

Алтернативни видови подршке у настави

Алтернативним видовима подршке у настави обухваћено је 3820 ученика средњих школа. Када је реч о ученицима из осетљивих група, најчешће подршку на овај начин добијају ученици припадници ромске националне мањине, где је овим видом подршке обухваћено 16,5% ових ученика. Алтернативним облицима наставе обухваћено је око 10% ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом, као и 7,3% ученика који припадају другим осетљивим групама.

Табела 11. Број и проценат ученика који су обухваћени алтернативним видовима наставе, у средњим школама према категорији

	Укупно	Ученици припадници ромске националне мањине	Ученици са сметњама у развоју и инвалидитетом	Ученици припадници других осетљивих група
Број ученика	3820	233	182	351
Удео у датој групи	1,6%	16,5%	9,7%	7,3%

Ученици који објективно нису могли да буду обухваћени било којим од наведених облика наставе

Укупно 3142 ученика средњих школа нису могли да буду обухваћени ниједним обликом наставе. У општој популацији, нешто више од 1% ученика није укључено у наставу. У групи ученика који су припадници ромске националне мањине, а којима је потребна додатна подршка у образовању, 8,5% ученика није укључено у наставу, у групи ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом 2,6%, а у осталим друштвено осетљивим групама ученика укупно 3,1% ученика није обухваћено наставом.

Табела 12. Број и проценат ученика који нису обухваћени наставом на даљину у средњим школама, према групи

	Укупно	Ученици припадници ромске националне мањине	Ученици са сметњама у развоју и инвалидитетом	Ученици припадници других осетљивих група
Број ученика	3142	120	48	151
Удео у датој групи	1,3%	8,5%	2,6%	3,1%

Психосоцијална подршка

Као што се може видети у Табели 13, око 6% породица ученика средњих школа примило је психосоцијалну подршку од запослених у установи. Табела показује да је подршка пружена трећини породица ромског порекла, и сличном уделу породица ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом, док се овај вид подршке нешто ређе обезбеђује ученицима осталих осетљивих друштвених група, где ју је примио скоро сваки пети ученик.

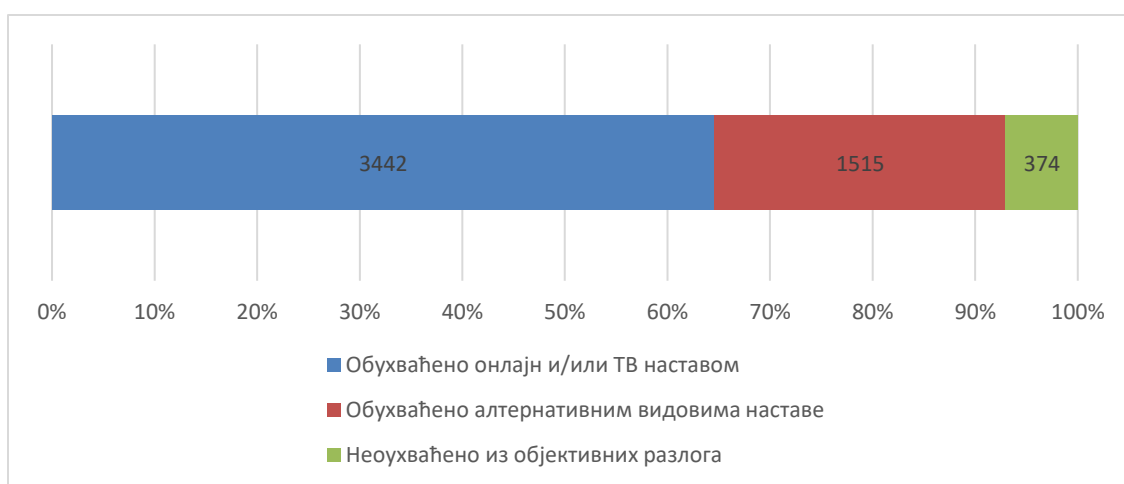
Табела 13. Број и проценат ученика/породица којима је пружена психосоцијална подршка

	Укупно	Ученици припадници ромске националне мањине	Ученици са сметњама у развоју и инвалидитетом	Ученици припадници других осетљивих група
Број ученика	10741	409	623	912
Удео у датој групи	4,5%	29%	33,3%	18,9%

3.3. Школе за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом

У школама за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом неким видом наставе (наставом на ТВ каналима, онлајн платформама или алтернативним видовима наставе) обухваћено је 93% ученика. Око 65% ученика обухваћено је онлајн и ТВ наставом, а 28% ученика укључено је у алтернативне видове наставе, док преосталих 7% није ни на један начин укључено.

Графикон 3. Обухват наставом у школама за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом

ТВ и онлајн настава – обухват и разлози за неукљученост

Ученици који похађају школе за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом у значајно мањем броју прате ТВ или онлајн наставу него што је то случај код ученика основних и средњих школа (Табела 3). Подаци показују да преко 70% ученика школа за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом није укључен у наставу преко телевизијских канала, а готово половина њих (45,6%) није у интеракцији са наставницима путем онлајн платформи или уз помоћ дигиталних алата.

У школама за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом најчешће навођена препрека за праћење наставе на даљину је одсуство подршке у породици за учење на даљину (31%). Следе технички разлози: без приступа интернету или без одговарајућег уређаја наводе се у приближно једнакој мери – око 20%. Ипак, знатан удео препрека које ученици из ових школа имају у укључивању у наставу на даљину није у вези ни са приступом интернету, нити са поседовањем уређаја и подршком родитеља, а више о овим разлозима показује квалитативна анализа одговора.

Табела 14. Број и проценат ученика у школама за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом који не прате ТВ/онлајн наставу према врсти разлога и припадности осетљивој групи

	Немају приступ интернету	Немају одговарајући уређај	Немају подршку у породици за учење на даљину	Нешто друго
Укупно ученика који не прате наставу из наведеног разлога	335 (20,5%)	306 (18,7%)	507 (31%)	486 (30%)

Алтернативни видови подршке у настави

Алтернативним видовима подршке у настави обухваћено је 1515 ученика школа за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом, што чини скоро трећину ученика који похађају ове школе. Овај налаз показује да је овај облик школовања на даљину знатно заступљенији у овим школама у односу на остале основне и средње школе.

Ученици који објективно нису могли да буду обухваћени било којим од наведених облика наставе

Укупно 374 ученика из школа за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом нису могли да буду обухваћени ниједним обликом наставе, што чини 7% ученика уписаних у ове школе.

Психосоцијална подршка

Скоро 40%, односно 1775 породица ученика школа за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом примили су психосоцијалну подршку од запослених у установи.

4. Реализација учења на даљину

У циљу сагледавања тешкоћа са којима су се наставници и ученици суочили у процесу наставе и учења на даљину, а ради планирања даљих видова подршке, понудили смо испитаницима листу од 12 потенцијалних изазова са молбом да за сваки од наведених на петостепеној скали оцене у којој мери утиче на одвијање учења/наставе у њиховој школи. Такође, замолили смо испитанике да уколико сем понуђених постоји још неки додатни изазов у вези са реализацијом наставе на даљину да га наведу. Резултати квалитативне анализе биће представљени у следећем истраживачком извештају.

Како бисмо адресирали питање потреба за професионалним развојем запослених замолили смо испитанике да на петостепеној скали оцене у којој мери су у њиховој школи заступљене потребе за различитим обукама. Понуђени одговори обухватали су унапређивање дигиталних компетенција наставника, савремене педагошке приступе у дигиталном окружењу, коришћење алата за праћење напредовања ученика у дигиталном окружењу и компетенције за подршку ученицима у кризним ситуацијама и превазилажењу стреса. Додатне потребе за професионалним развојем испитали смо отвореним питањем и ти резултати ће бити представљени у следећем извештају.

Утврдили смо и да ли је школа у овом периоду остварила сарадњу са институцијама и организацијама ван школе како би обезбедила недостајуће ресурсе, те повећала обухват деце наставом на даљину и уколико јесте, замолили смо испитанике да наведу најзначајније активности и партнере са којима их реализују.

4.1. Основне школе

Изазови у реализацији наставе на даљину

Будући да је услед избијања епидемије вируса COVID-19 непосредна настава замењена наставом на даљину за коју није постојала претходна систематска припрема покушали смо да утврдимо колико на њену реализацију утичу изазови у погледу техничке и технолошке опремљености наставника, ученика и школа, као и различите врсте компетенција наставника, ученика и њихових родитеља. Стога смо замолили испитанике да за сваки од 12 потенцијалних изазова у реализацији оцене на петостепеној скали у којој мери утиче на одвијање учења/наставе у њиховој школи. Просечне оцене утицаја потенцијалних изазова су представљене у Табели 19, а ради лакшег читања података изазови су поређани редом, од мањег просечног степена утицаја, ка већем.

Табела 15. Просечне оцене степена утицаја 12 изазова у реализацији учења на даљину

Изазов	Просек
Наставници немају приступ интернету који им омогућава неометано извођење наставе на даљину	1,56
Недостатак техничке припремљености школе за организовање наставе на даљину	1,77
Наставници не располажу одговарајућим уређајима	1,78
Наставницима недостају ресурси за прилагођавање наставе на даљину ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом	2,03
Наставницима недостају потребне педагошке компетенције за организацију наставе на даљину	2,04
Наставници не располажу одговарајућим програмима и алатима за реализацију наставе на даљину (софтверима)	2,06
Ученици немају приступ интернету који им омогућава неометано учење на даљину	2,41
Наставницима недостају потребне дигиталне компетенције за организацију наставе на даљину	2,46
Ученицима недостају одговарајући уређаји	2,56
Ученицима недостају одговарајући програми и алати за учење на даљину	2,60
Ученицима недостају потребне дигиталне компетенције	2,68
Родитељима недостају дигиталне компетенције за пружање подршке деци у учењу	3,06

1 = нема утицаја; 2 = веома мали утицај; 3 = умерени утицај; 4 = значајан утицај; 5 = веома велики утицај; хладне боје означавају одсуство утицаја датог фактора, а топле присуство; а интензитет боје означава интензитет утицаја.

Како је у Табели 3 на почетку извештаја представљено, обухват ученика основне школе који успешно реализују наставу на даљину је веома висок па стога не изненађују подаци да је већини потенцијалних изазова приписан веома мали до умерени утицај.

Разлози попут недостатка приступа интернету и одговарајућих уређаја међу наставницима и техничке неприпремљености школе за организовање наставе на даљину у просеку скоро да нису имали утицаја.

Веома мали утицај на реализацију наставе на даљину у просеку, имали су: недостатак ресурса за прилагођавање наставе на даљину ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом, недостатак педагошких компетенција наставника за организацију наставе на даљину и недостатак одговарајућих програма и алата за реализацију наставе на даљину код наставника.

Веома мали до умерен утицај остварили су разлози који се односе на ученике, као што је недостатак њиховог несметаног приступа интернету, одговарајућих уређаја, програма и алата за учење на даљину и потребних дигиталних компетенција, као и недостатак потребних дигиталних компетенција наставника за организацију наставе на даљину.

Највећи, али у просеку и даље умерени утицај, према мишљењу стручних сарадника школа био је недостатак дигиталних компетенција родитеља за пружање подршке деци у учењу.

Потребе за професионалним развојем запослених

Квалитет наставе на даљину у великој мери ослоњен је на квалитет компетенција наставника, као кључних носилаца овог процеса. Како бисмо мапирали наставничке потребе да своје компетенције даље унапреде замолили смо испитанике да на петостепеној скали оцене у којој мери су заступљене различите потребе за професионалним развојем запослених у њиховој школи.

У просеку, као најпотребније оцењене су обуке наставника за коришћење алата за праћење напредовања ученика у дигиталном окружењу. Ова област даљег професионалног развоја оцењена је као умерено до веома потребна. Унапређивање дигиталних компетенција и савремени педагошки приступи у дигиталном окружењу опажају се као умерено, а подршка ученицима у кризним ситуацијама и превазилажењу стреса као мало до умерено потребна област професионалног развоја.

Табела 16. Просечан степен потребе за професионалним развојем запослених у четири области

Области професионалног развоја	Просек
Подршка ученицима у кризним ситуацијама и превазилажењу стреса	2,83
Унапређивање дигиталних компетенција	3,04
Савремени педагошки приступи у дигиталном окружењу	3,11
Коришћење алата за праћење напредовања ученика у дигиталном окружењу	3,29

1 = није потребно; 2 = мало потребно; 3 = умерено потребно; 4 = веома потребно; 5 = потребно у највећој мери

Сарадња са институцијама и организацијама

Како би обезбедиле недостајуће ресурсе и/или повећале обухват деце наставом на даљину поједине школе су у овом периоду оствариле сарадњу са институцијама и организацијама ван школе. Школе су наводиле са киме су све сарађивали, а подаци о заступљености сарадње са различитим институцијама приказани су у Табели 17.

Као што се у Табели 17. може видети, највећи број школа, готово свака друга, није остваривала сарадњу са другим институцијама и организацијама у циљу обезбеђивања недостајућих ресурса или повећања обухвата деце наставом на даљину током трајања ванредног стања.

Најчешћи партнер школа током периода пандемије била је јединица локалне самоуправе, укључујући локални кризни штаб, а сарадњу са њом успоставила је свака пета школа. Да је међу школама постојало хоризонтално учење и размена искустава говори нам податак да је 17,2% школа успоставило сарадњу са другим образовним установама, а сличан постотак је сарађивао и са локалним Центром за социјални рад (13,9%). Свака петнаеста школа сарађивала је са Црвеним крстом, а у сличној мери је била заступљена и сарадња са Домом здравља и локалним невладиним организацијама. Сарадња је најређе успостављана са међународним организацијама, као и са приватним сектором, који је такође био погођен ванредним условима пословања.

Табела 17. Сарадња са партнерима ван школе

Потенцијални партнери	%
Није било сарадње	45,5%
Јединица локалне самоуправе, укључујући локални кризни штаб	21,5%
Друге образовне установе	17,2%
Центар за социјални рад	13,9%
Црвени крст	6,3%
Дом здравља	5,8%
Локалне невладине организације	5,8%
Приватни сектор	3,8%
Међународне организације	1,9%

4.2. Средње школе

Изазови у реализацији наставе на даљину

Испитаници су за 12 потенцијалних изазова у реализацији наставе на даљину на петостепеној скали оценили у којој мери сваки од њих утиче на одвијање учења/наставе у њиховој школи. Просечне оцене утицаја потенцијалних изазова су представљене у Табели 18.

Табела 18. Просечне оцене степена утицаја понуђених изазова у реализацији учења и наставе на даљину

Потенцијални изазови у реализацији учења и наставе на даљину	Просечна оцена
Наставници немају приступ интернету за неометано извођење наставе на даљину	1,56
Недостатак техничке припремљености школе за организовање наставе на даљину	1,59
Наставници не располажу одговарајућим уређајима	1,74
Наставницима недостају ресурси за прилагођавање наставе на даљину ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом	1,74
Наставници не располажу одговарајућим програмима и алатима за реализацију наставе на даљину (софтверима)	1,93
Ученици немају приступ интернету који им омогућава неометано учење на даљину	2,05
Наставницима недостају потребне педагошке компетенције за организацију наставе на даљину	2,08
Ученицима недостају потребне дигиталне компетенције	2,22
Ученицима недостају одговарајући уређаји	2,24
Ученицима недостају одговарајући програми и алати за учење на даљину	2,27
Наставницима недостају потребне дигиталне компетенције	2,36
Родитељима недостају дигиталне компетенције за пружање подршке деци у учењу	2,60

1 = нема утицаја; 2 = веома мали утицај; 3 = умерени утицај; 4 = значајан утицај; 5 = веома велики утицај.

Технолошки аспекти, попут приступа интернету и одговарајућих уређаја међу наставницима, као и недостатак техничке припремљености школе за организовање наставе на даљину у просеку готово да немају утицаја или имају веома мали утицај на реализацију наставе на даљину током ванредног стања изазваног вирусом COVID-19. Једнако низак степен утицаја имао је и недостатак ресурса за прилагођавање наставе на даљину ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом.

У просеку веома мали утицај на реализацију наставе на даљину имао је недостатак одговарајућих програма и алата за реализацију наставе на даљину као и недостатак педагошких компетенција за организацију наставе на даљину наставника и недостатак несметаног приступа интернету њихових ученика.

Веома мали до умерен утицај остварили су разлози који се односе на: недостатак дигиталних компетенција наставника, ученика и њихових родитеља, као и недостатак одговарајућих уређаја, програма и алата за учење на даљину ученика.

Потребе за професионалним развојем запослених

Од школа је затражено да на петостепеној скали процене у којој мери су заступљене различите потребе за професионалним развојем запослених у њиховој школи.

Табела 19. Просечан степен потребе за професионалним развојем запослених у четири области

Области професионалног развоја	Просек
Подршка ученицима у кризним ситуацијама и превазилажењу стреса	2,88
Унапређивање дигиталних компетенција	3,03
Савремени педагошки приступи у дигиталном окружењу	3,15
Коришћење алата за праћење напредовања ученика у дигиталном окружењу	3,28

1 = није потребно; 2 = мало потребно; 3 = умерено потребно; 4 = веома потребно; 5 = потребно у највећој мери

У просеку, подршку ученицима у кризним ситуацијама и превазилажењу стреса стручни сарадници виде као мало до умерено потребну област професионалног развоја запослених. Унапређивање дигиталних компетенција је умерено, а савремени педагошки приступи у дигиталном окружењу и коришћење алата за праћење напредовања ученика у дигиталном окружењу умерено до веома потребне области даљег професионалног развоја.

Сарадња са институцијама и организацијама

Од школа је затражено да наведу са киме је све успостављена сарадња у овом периоду, како би обезбедила недостајуће ресурсе и повећале обухват деце наставом на даљину поједине. Подаци о заступљености сарадње са различитим институцијама приказани су у Табели 20.

Табела 20. Сарадња са партнерима ван школе

Потенцијални партнери	%
Није било сарадње	59%
Друге образовне установе	14%
Јединица локалне самоуправе, укључијући локални кризни штаб	13,8%
Центар за социјални рад	9,1%
Црвени крст	3,8%
Приватни сектор	3,8%
Дом здравља	3,6%
Локалне невладине организације	3,3%
Међународне организације	1,1%

4.3. Школе за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом

Изазови у реализацији наставе на даљину

Понудили смо испитаницима листу од 12 потенцијалних изазова у реализацији наставе на даљину са молбом да за сваки од наведених оцене на петостепеној скали у којој мери утиче на одвијање учења/наставе у њиховој школи. Просечне оцене утицаја потенцијалних изазова представљене су у Табели 21.

Табела 21. Просечне оцене утицаја 12 изазова у реализацији учења на даљину

Изазов	Просек
Наставници немају приступ интернету који им омогућава неометано извођење наставе на даљину	1,47
Наставницима недостају потребне педагошке компетенције за организацију наставе на даљину	1,67
Наставници не располажу одговарајућим уређајима	1,70
Недостатак техничке припремљености школе за организовање наставе на даљину	1,90
Наставницима недостају ресурси за прилагођавање наставе на даљину ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом	2,24
Наставницима недостају потребне дигиталне компетенције за организацију наставе на даљину	2,40
Наставници не располажу одговарајућим програмима и алатима за реализацију наставе на даљину (софтверима)	2,41
Ученици немају приступ интернету који им омогућава неометано учење на даљину	2,74
Ученицима недостају одговарајући уређаји	3,03
Ученицима недостају одговарајући програми и алати за учење на даљину	3,07
Родитељима недостају дигиталне компетенције за пружање подршке деци у учењу	3,31
Ученицима недостају потребне дигиталне компетенције	3,32

1 = нема утицаја; 2 = веома мали утицај; 3 = умерени утицај; 4 = значајан утицај; 5 = веома велики утицај.

Према одговорима из школа, недостатак приступа интернету и одговарајућих уређаја међу наставницима, као и недостатак педагошких компетенција наставника за организацију наставе на даљину готово да немају утицаја или имају веома мали утицај на реализацију наставе на даљину. Веома мали утицај имао је и недостатак техничке припремљености школе за организовање наставе на даљину. Веома мали до умерен утицај остварили су разлози који се односе на: недостатак ресурса за прилагођавање наставе на даљину ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом, недостатак одговарајућих програма и алата за реализацију наставе на даљину код наставника као и недостатак њихових дигиталних компетенција за организацију наставе на даљину и недостатак несметаног приступа интернету њихових ученика. Као умерен процењен је утицај технолошке опремљености ученика, као што је, недостатак одговарајућих уређаја и програма и алата за учење на даљину, а неостатак потребних дигиталних компетенција ученика и њихових родитеља према мишљењу испитаника остварио је највећи, али и даље умерени утицај.

Потребе за професионалним развојем запослених

На основу процене на петостепеној скали о заступљености различитих потреба за професионалним развојем запослених у школи, мапиране су наставничке потребе да своје компетенције даље унапреде. Одговори су представљени у Табели 22.

Табела 22. Просечан степен потребе за професионалним развојем запослених у четири области

Области професионалног развоја	Просек
Унапређивање дигиталних компетенција	3,04
Савремени педагошки приступи у дигиталном окружењу	3,14
Коришћење алата за праћење напредовања ученика у дигиталном окружењу	3,14
Подршка ученицима у кризним ситуацијама и превазилажењу стреса	3,21

1 = није потребно; 2 = мало потребно; 3 = умерено потребно; 4 = веома потребно; 5 = потребно у највећој мери

У просеку, све обуке процењене су као умерено потребне. Као најпотребније оцењене су обуке за подршку ученицима у кризним ситуацијама и превазилажењу стреса. Следи унапређивање компетенција за праћење напредовања ученика у дигиталном окружењу и упознавање са савременим педагошким приступима у дигиталном окружењу, као и унапређивање дигиталних компетенција.

Сарадња са институцијама и организацијама

Школе су означиле сараднике уз чију помоћ су у протеклом периоду покушавали да обезбеде недостајуће ресурсе и повећају обухват деце наставом на даљину поједине. Подаци о заступљености сарадње са различитим институцијама приказани су у Табели 23.

Табела 23. Сарадња са партнерима ван школе

Потенцијални партнери	%
Центар за социјални рад	41,9%
Друге образовне установе	30,2%
Није било сарадње	20,9%
Јединица локалне самоуправе и локални кризни штаб	18,6%
Црвени крст	14%
Локалне невладине организације	9,3%
Дом здравља	7%
Приватни сектор	3,8%
Међународне организације	0%

Најчешћи партнер школа за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом током периода пандемије био је Центар за социјални рад. Трећина школа успоставила је сарадњу са другим образовним установама. Петина није остваривала сарадњу са спољним партнерима, а сличан је број оних који су сарађивали са јединицама локалне самоуправе, укључујући локални кризни штаб. Црвени крст је пружао подршку свакој седмој школи за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом, а локалне невладине организације свакој десетој. Свака петнаеста школа сарађивала је са Домом здравља, док је сарадња најређе успостављана са приватним сектором, док са међународним организацијама није успостављана.

5. Подршка ученицима из осетљивих група

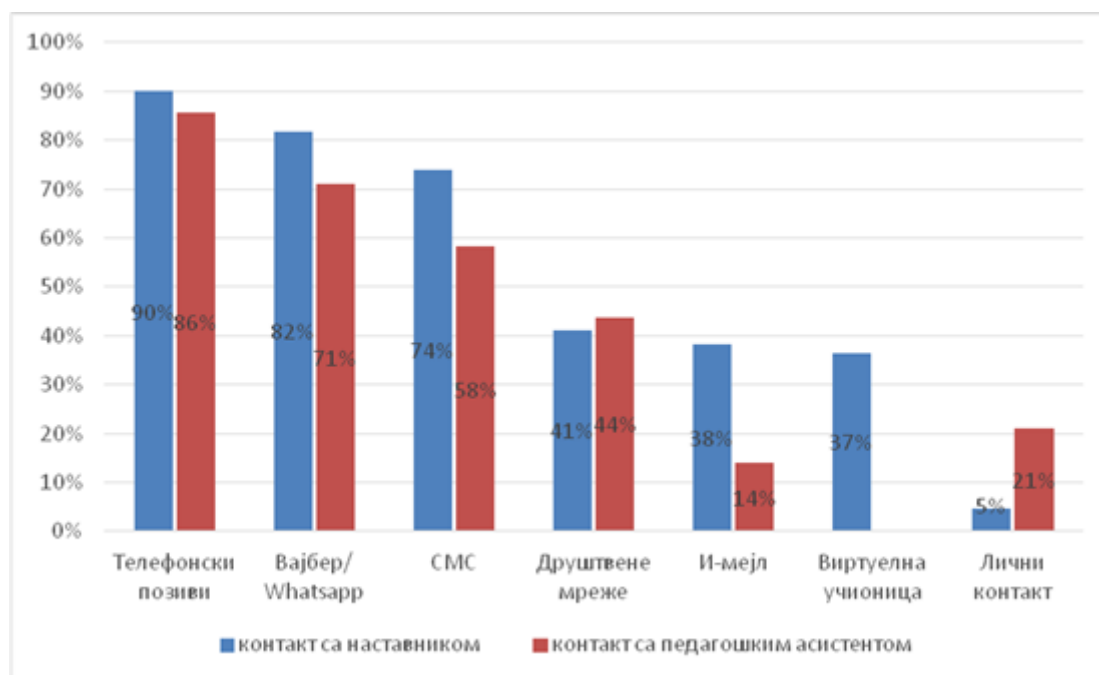
5.1. Подршка ученицима припадницима ромске националне мањине

5.1.1. Основне школе

Педагошки асистент ангажован је у 194 школе и у редовним условима, подршку педагошког асистента добија 9335 ученика. Током привремене обуставе непосредне наставе подршком је наставило да буде обухваћено 68% ових ученика.

На Графикону 4. је приказана заступљеност различитих видова комуникације педагошког асистента и наставника са ученицима припадницима ромске националне мањине и њиховим породицама. Као у случају педагошког асистента, тако и у случају наставника – комуникација се најчешће реализује телефонским позивима или дописивањем текстуалним порукама. Око петине установа навело је да педагошки асистент реализује и кућне посете - по договору и уз мере опреза. Лични контакт је одабрани начин комуникације 5% наставника, при чему многе школе наглашавају да ова интеракција првенствено има за циљ доставу штампаних наставних материјала. Већи број школа наводи да штампане материјале поштом шаље ученицима припадницима ромске националности.

Графикон 4. Заступљеност начина комуникације наставника и педагошког асистента са ученицима припадницима ромске националне мањине у основним школама

Када је реч о учесталости комуникације, у највећем броју случајева, односно у скоро половини школа (46%) педагошки асистент са ученицима и њиховим породицама комуницира два до три пута недељно. У око 23% школа комуникација је свакодневна, а у 31% контакт се остварује једном недељно. Наставници са ученицима који су припадници ромске националне мањине комуницирају два до три пута недељно у 45% школа, свакодневно у 43% школа, а једном недељно у 11% школа.

Како установе наводе, 1132 ученика и њихове породице педагошки асистент није успео да контактира, што чини око 12% ученика који иначе имају овај вид подршке. Међу разлозима који се најчешће наводе, комуникација није остварена због тога што породица не поседује средства телекомуникације, зато школа нема податке или има погрешне податке за контактирање породице, или због тога што породица не показује заинтересованост за укључивање ученика у наставу и не одговара на позиве школе.

Када је реч о начинима на које педагошки асистент пружа подршку ученицима током наставе на даљину, у две трећине школа реч је о подршци у изради домаћих задатака. На другом месту по заступљености (57%) је подршка у виду сарадње са наставницима на изради наставних материјала, а помоћ у овладавању и коришћењу информационално-комуникационих технологија пружа 52% педагошких асистената. У неким школама је педагошки асистент имао улогу у дистрибуцији штампаних материјала, мотивисању и подстицању ученика и породица да остану укључени у школске активности, као и саветодавну улогу. Школе наводе да педагошки асистент одржава комуникацију са наставницима кроз телефонске разговоре, мејлове и текстуалне поруке, најчешће у вези са домаћим задацима и штампаним материјалима.

Школе истичу да се подршка наставника током наставе на даљину најчешће огледа у прилагођавању. Осим прилагођавања радног материјала образовним исходима ученика, велики број школа истиче потребу за проналажењем начина достављања ових материјала будући да је у случају ученика припадника ромске националне мањине чешће постојала препрека у виду немогућности ослањања на дигиталне медијуме за размену материјала и информација. Велики број школа истиче да су наставници овој групи ученика пружали подршку одржавањем контакта са ученицима и породицама, чиме су подстицали мотивацију за школски рад, усмеравали ученике на праћење наставе на телевизији и давали им релевантне информације. Многи наводе да су телефонским путем наставници реализовали и консултације у вези са градивом, појашњавање наставне материје и пружали помоћ у изради домаћих задатака.

У циљу пружања подршке ученицима током ванредног стања, педагошки асистенти из 73 школе су сарађивали са институцијама ван школе, што чини 37% установа које имају педагошког асистента. Сарадња је најчешће остваривана са Црвеним Крстом и Центром за социјални рад, а нешто већи број ових установа наводи и невладине организације и општину, те општински кризни штаб.

Школе су упитане о облицима подршке које сматрају најкориснијим за укључивање ученика припадника ромске националне мањине у наставу током ванредног

стања. Највећи број установа наводи значај штампаног материјала који је достављан ученицима. Школе истичу и значај прилагођавања инструкције и тежине задатака у случају ученика са потребом за додатном подршком. Велики број наводи значај редовног контакта са учеником и породицом, наглашавајући потребу за одржавањем комуникације како би ученик остао укључен, као и важност подизања мотивације, али и информисања – како о новонасталој ситуацији узрокованом пандемијом тако и о организацији наставе и новим обавезама. Контакт са ученицима препознат је и због могућности додатног појашњавања градива и консултовања у вези са домаћим задацима, што многе установе препознају као важну подршку у ситуацији наставе без непосредне интеракције.

Знатан број школа као значајне ресурсе препознаје мобилне уређаје повезане са интернетом који су обезбеђени ученицима који их нису имали, посебно се осврћући укључивање ових ученика у пробни завршни испит. Међу честим одговорима издваја се као значајно обучавање ученика у коришћењу дигиталних алата и ресурса који су коришћени у наставном процесу.

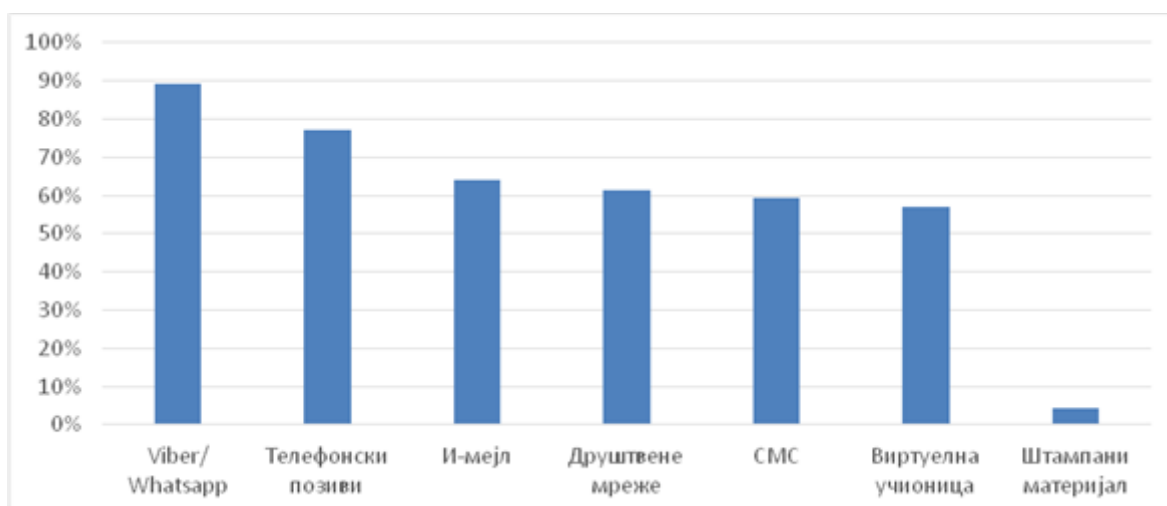
Када је реч о изазовима у реализацији учења на даљину за ученике припаднике ромске националне мањине, највећи број школа наводи проблеме у вези са техничким ресурсима потребним за наставу организовану на даљину. Ови проблеми тичу се непостојања мобилног телефона или рачунара у овим домаћинствима, или расположивост само једног уређаја на већи број деце, као и непостојања интернет сигнала. Често навођен је и проблем дигиталних компетенција ученика што је чинило препреку у укључивању у наставу на даљину. Додатан изазов огледао се у томе да ни родитељи ових ученика нису могли да помогну у овако организованој настави будући да ни сами немају развијене дигиталне компетенције. Велики број школа наводи и да је у овим условима изазовније одржавати мотивацију ученика. Овај проблем у појединим школама је последица још једног изазова који се огледа у отежаном ступању у комуникацију са породицом, него што је то случај у редовним околностима.

5.1.2. Средње школе

Укупно 184 средње школе (40%) навело је да имају ученике који су припадници ромске националне мањине и којима је потребна додатна подршка у образовању. Реч је о укупно 1408 ученика из ове популације, што чини 0.6% од укупног броја ученика у овим школама. У овом одељку ће бити приказана реализација наставе у средњим школама током ванредног стања када је ова популација ученика у питању.

Као што се на Графикону 5. може видети, најчешћи облик комуникације је размена текстуалних порука кроз мобилне апликације, а потом по учесталости коришћења следе телефонски разговори. Неколико школа истиче комуникацију кроз штампане материјале који се шаљу ученицима и враћају наставнику као домаћи задатак.

Графикон 5. Заступљеност начина комуникације наставника са ученицима припадницима ромске националне мањине у средњим школама

Када је реч о учесталости комуникације, она је свакодневна у 41% школа, у око половини средњих школа наставници комуницирају са ученицима два до три пута недељно, а у свега 8% школа једном недељно.

Управо учесталу комуникацију школе истичу као најважнији облик подршке који су наставници пружали ученицима припадницима ромске националне мањине. Континуирана телефонска комуникација је истакнута пре свега као подстрек за одржавање укључености и мотивације за школски рад, при чему многе школе истичу да је само интересовање наставника имало подстицајни ефекат. Значај комуникације многе школе истичу и због давања информација породицама и ученицима о школским обавезама, те и као компензацију за усмену интеракцију током које се појашњава градиво.

Истакнут је и значај припреме и дистрибуције штампаних материјала, при чему је наглашено да је овај материјал са једне стране прилагођен према образовним исходима ученика, а са друге стране да су осмишљени додатни начини дистрибуције: поштом, преузимањем у школи, разношењем по насељима.

Када је реч о изазовима, највећи број школа наводи потешкоћу у вези са успостављањем и одржавањем мотивације за рад у новим околностима када нема доласка у школу. Овде је реч како о стимулисању ученика да буду укључени у наставне активности, тако и у предочавању родитељима важности наставка школовања у ванредним околностима како би били укључени у подстицање своје деце. Осим тога, већи број школа наводи проблем у вези са техничком опремом ученика и интернет сигналом. По учесталости навођења овај изазов прати недостатак дигиталних компетенција како ученика тако и родитеља, што представља препреку укључивању у нов начин реализације наставних активности. Неколицина школа истиче и да је припрема и дистрибуција наставних материјала за ученика припаднике ромске националне мањине који немају приступ онлајн платформама била веома захтевна.

5.2. Подршка ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом

5.2.1. Основне школе

Укупно 14.488 ученика, односно око 3% ученика основних школа чине ученици са сметњама у развоју и инвалидитетом који у редовним условима добијају подршку кроз индивидуализован приступ у укупно 973 школе. Од тога, за 7858 ученика подршка се пружа кроз индивидуални образовни план (ИОП) 1, а за 6228 ученика припремљен је ИОП2.

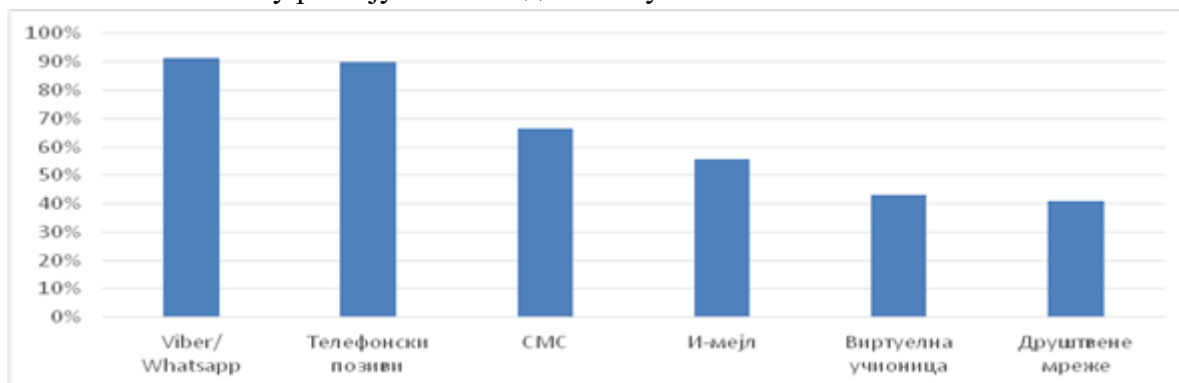
Током ванредног стања, 93,4% ових ученика наставља да добија додатну подршку. Проценат ученика који су и у условима ванредног стања обухваћени додатном подршком нешто је већи у случају ученика који се образују по ИОП-у 2 и износи 94%, док овај обухват у случају ученика који се образују по ИОП-у 1 износи 89,5%.

Табела 24. Број ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом који добијају подршку кроз индивидуализован приступ настави у редовним условима и током ванредног стања основним школама

Број ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом који добијају подршку кроз индивидуализован приступ настави	Укупно	ИОП1	ИОП2
У редовним условима	14.488	7858	6228
Током ванредног стања	13.537 (93,4%)	7036 (89,5%)	5855 (94%)

Као што је приказано на Графикону 6, током ванредног стања наставници са овим ученицима најчешће комуницирају користећи мобилне апликације као и телефонским позивима, што су облици комуникације заступљени у око 90% школа.

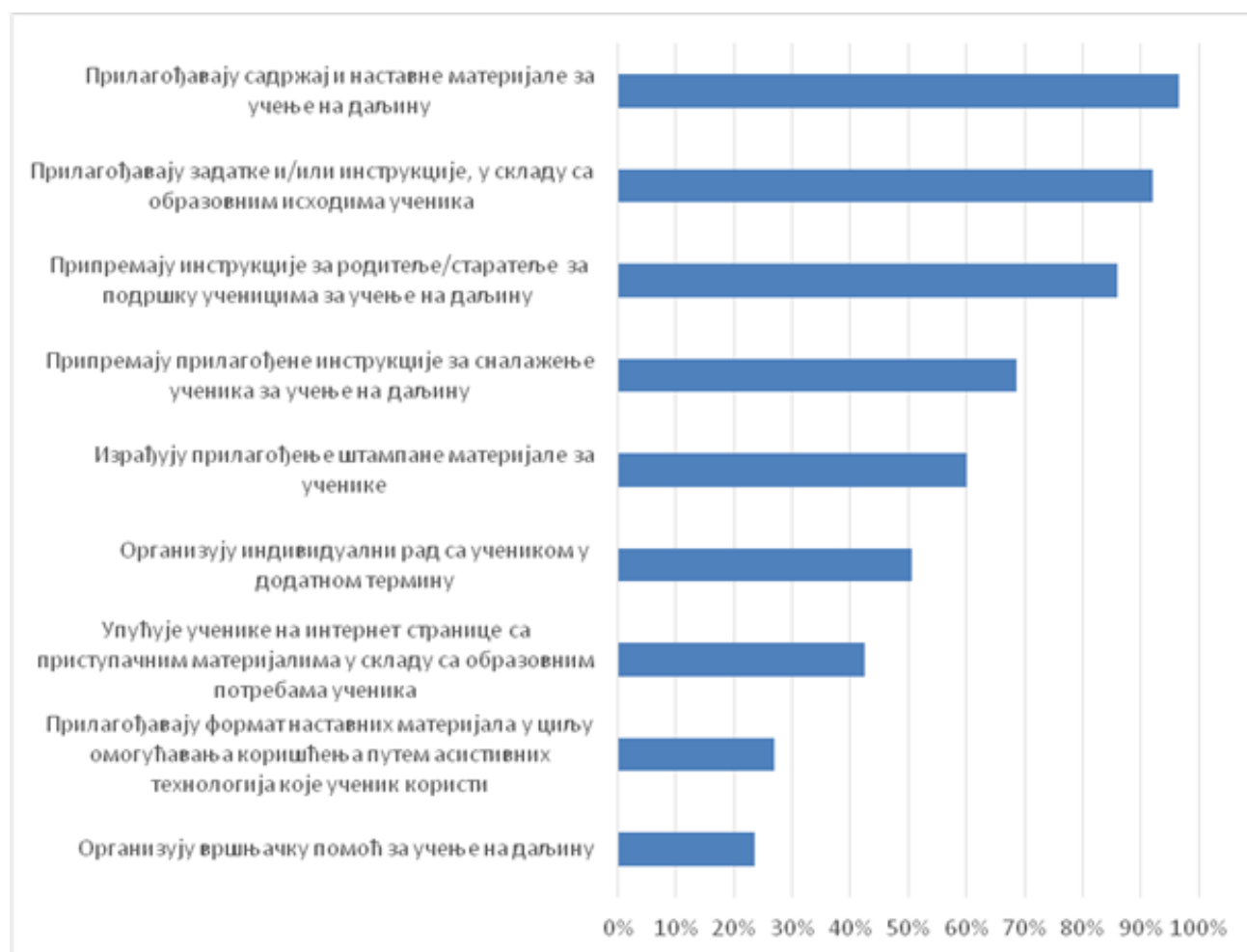
Графикон 6. Заступљеност начина комуникације наставника са ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом у основним школама

Када је реч о учесталости комуникације, наставници у скоро 50% основних школа комуницирају са ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом два до три пута недељно, у око 40% установа комуникација је свакодневна, а 10% установа остварује комуникацију са овим ученицима једном недељно.

У највећем броју основних школа (97%) подршка ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом обухвата прилагођавање садржаја и наставних материјала за учење на даљину, те прилагођавање задатака и/или инструкција у складу са образовним исходима ученика (92%), као и припрему инструкција за родитеље/старатеље за подршку ученицима за учење на даљину (86%). Заступљеност различитих видова подршке приказана је на Графикону 7..

Графикон 7. Заступљеност различитих видова подршке ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом у основним школама

5.2.2. Средње школе

На основу података уз узорка, у укупно 309 средњих школа уписано је 2019 ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом који у редовним условима добијају подршку кроз индивидуализован приступ. Ово чини мање од 1% ученика у овим школама. Када је реч о нивоима прилагођавања, међу овим ученицима је 680 ученика који се образују по ИОП-у 1, а 1155 ученика се образује по ИОП-у 2.

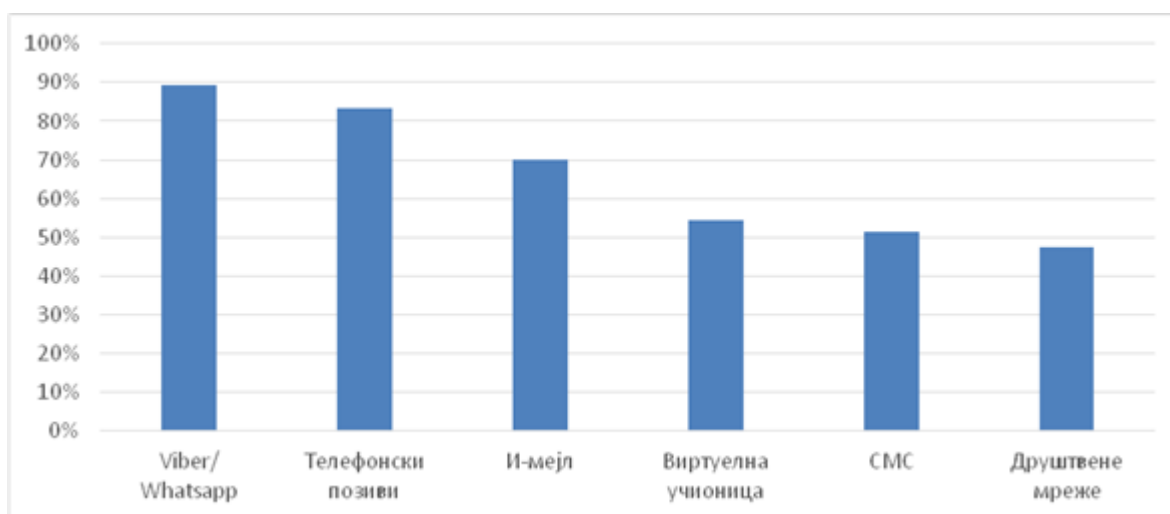
Током ванредног стања, школе обезбеђују додатну подршку за нешто изнад 90% ових ученика.

Табела 25. Број ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом који добијају подршку кроз индивидуализован приступ настави у редовним условима и током ванредног стања средњим школама

Број ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом који добијају подршку кроз индивидуализован приступ настави	Укупно	ИОП1	ИОП2
У редовним условима	2019	680	1155
Током ванредног стања	1865 (92,4%)	633 (93,1%)	1067 (92,4%)

Наставници са ученицима у овим школама комуникацију током ванредног стања одржавају помоћу мобилних апликација и телефонских позива у преко 80% школа. Подаци о заступљености различитих облика комуникације дати су на Графикону 8.

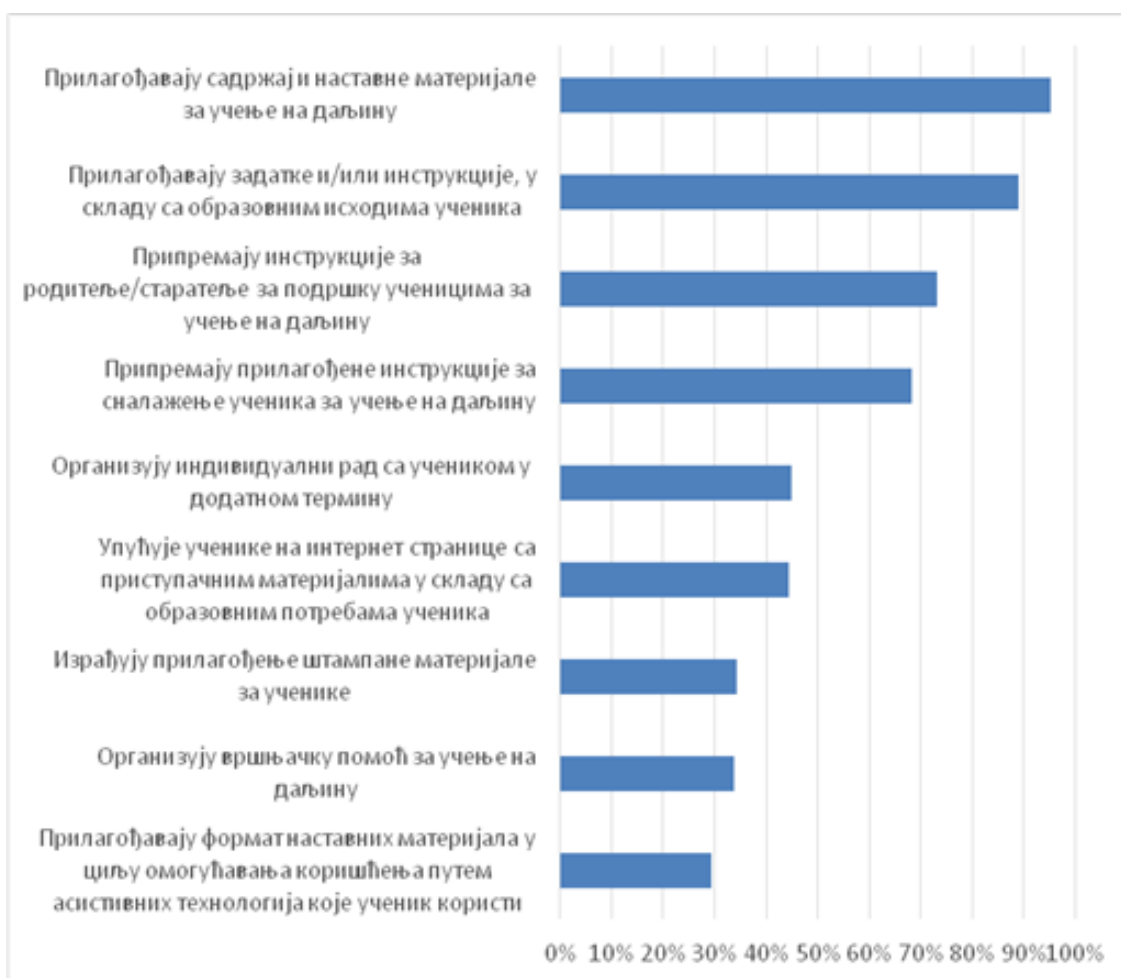
Графикон 8. Заступљеност начина комуникације наставника са ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом у средњим школама

У половини средњих школа наставници су у контакту са ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом два до три пута недељно, у око трећини ових установа свакодневно, а у 15% школа једном недељно.

Када је реч о заступљености различитих видова подршке, у 95% средњих школа наставници прилагођавају садржај и наставне материјале за учење на даљину, а у 89% ових школа наставници прилагођавају задатке и/или инструкције у складу са образовним исходима ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом. На Графикону 9. приказани су сви видови подршке и њихова заступљеност у средњим школама.

Графикон 9. Заступљеност различитих видова подршке ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом у средњим школама у средњим школама

5.3. Подршка ученицима из других осетљивих група

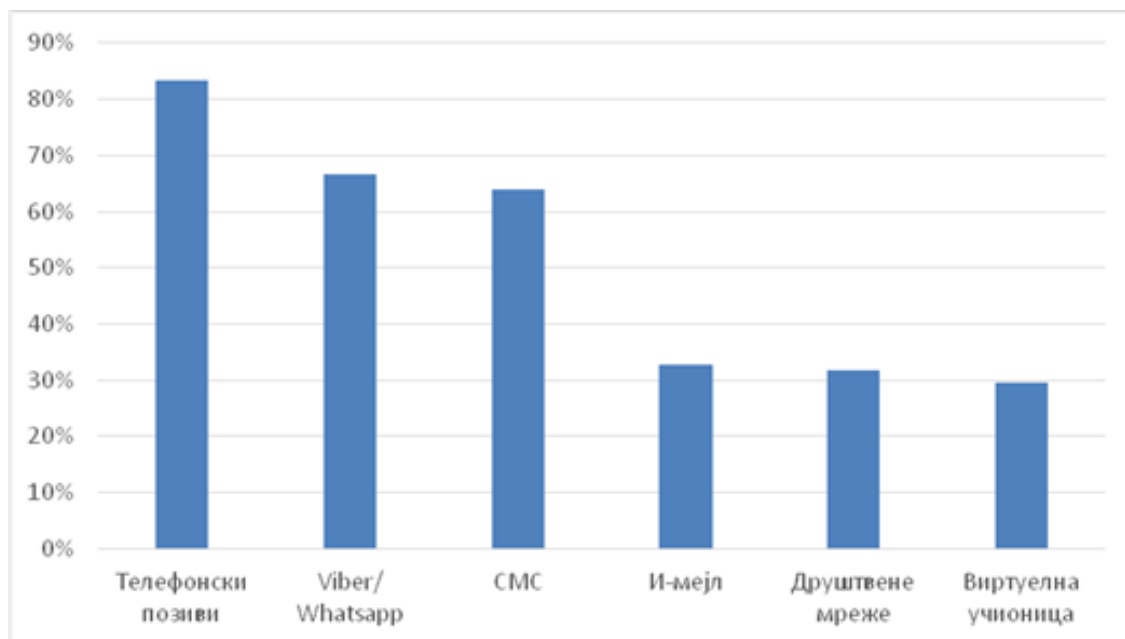
5.3.1. Основне школе

Основне школе су известиле о укупно 18.174 ученика који потичу из породица ниског социо-економског статуса, или је реч о мигрантима, избеглицама и другим ученицима који припадају осетљивим групама које претходно нису биле разматране. Међу њима 82% ученика прати ТВ и онлајн наставу, а за 12% се организује алтернативни облик наставе, а преосталих 6% ученика нису обухваћени наставом.

Када је реч о комуникацији са оним ученицима који нису укључени у наставу на даљину, она се у преко 80% случајева одвија телефонским позивима, које по заступљености прате мобилне апликације и СМС (у преко 60% установа), а у нешто више од трећине установа комуникација се одвија и помоћу мејла, друштвених мрежа и виртуелне учионице.

Комуникација наставника са овом групом ученика је свакодневна у трећини ових школа, у половини школа се одвија два до три пута недељно, а у 20% школа једном недељно.

Графикон 10. Заступљеност начина комуникације наставника са ученицима из других осетљивих група који нису укључени у наставу на даљину у основним школама

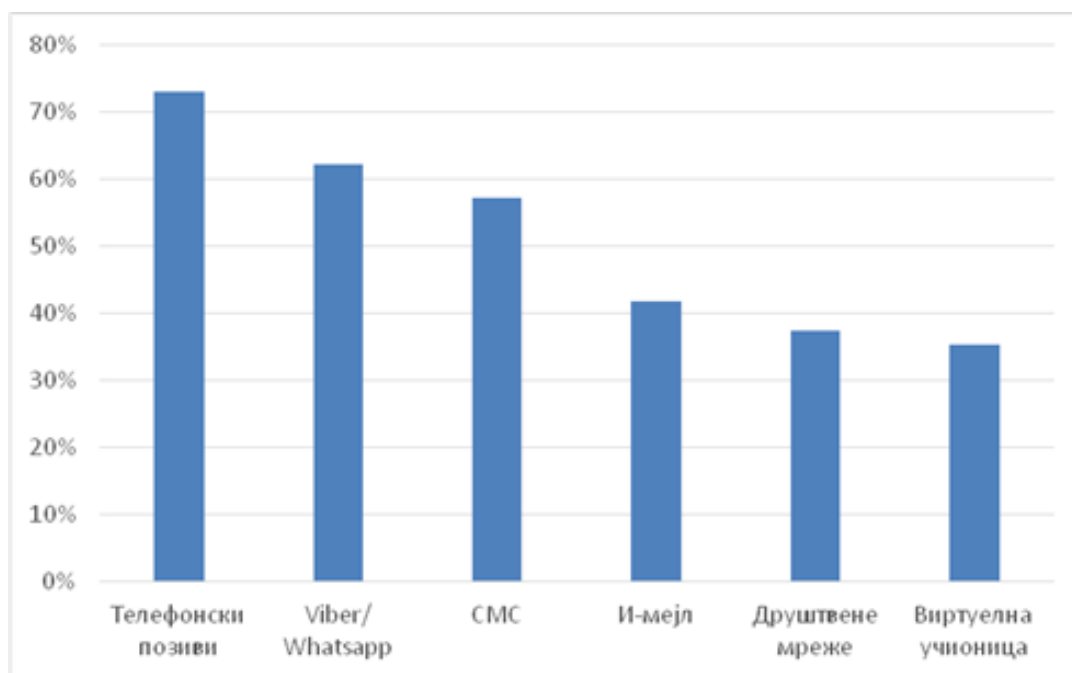
5.3.2. Средње школе

Средње школе су навеле податке о укупно 4819 ученика који потичу из породица ниског социо-економског статуса, или је реч о мигрантима, избеглицама и другим ученицима који припадају осетљивим групама које претходно нису биле разматране. Међу њима 90% ученика прати ТВ и онлајн наставу, за 7% се организује алтернативни облик наставе, а преосталих 3% ученика нису обухваћени наставом.

У одржавању комуникације са оним ученицима који нису укључени у наставу на даљину, наставници се у преко 70% школа ослањају на телефонске позиве, а у око 60% установа и на мобилне апликације те СМС поруке.

Када је реч о учесталости комуникације наставника са овим ученицима, она је свакодневна у 30% установа, у око половине установа дешава се два до три пута недељно, а у скоро четвртини установа једном недељно.

Графикон 11. Заступљеност начина комуникације наставника са ученицима из других осетљивих група који нису укључени у наставу на даљину у средњим школама

5.4. Подршка у школама за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом

Узорком су обухваћене 42 школе за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом. Као што се може видети на основу Табеле 26, у овим школама око 98% ученика наставља да добија додатну подршку и током обуставе непосредне наставе.

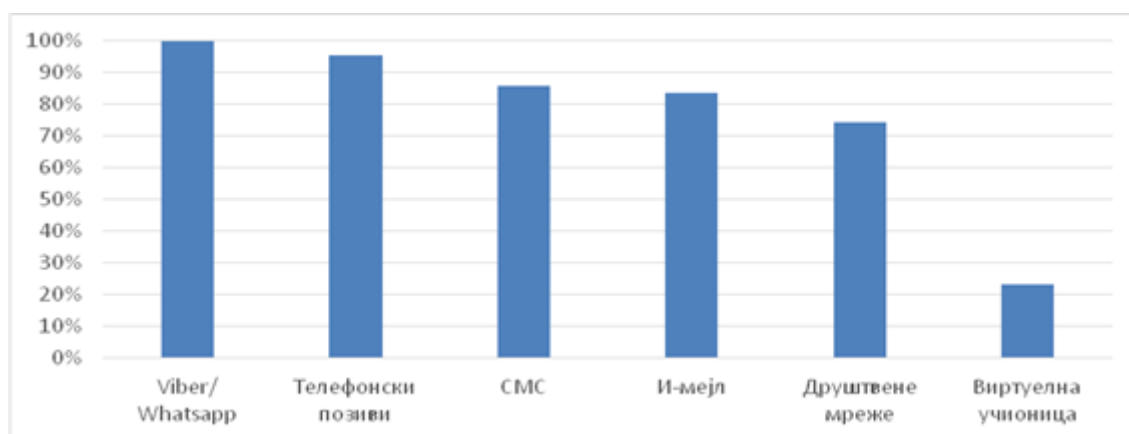
Табела 26. Број ученика који добијају подршку кроз индивидуализован приступ настави у редовним условима и током ванредног стања у школама за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом

Број ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом који добијају подршку кроз индивидуализован приступ настави	Укупно	ИОП1	ИОП2
У редовним условима	4975	284	4538
Током ванредног стања	4858 (97,6%)	284 (100%)	4396 (97,9%)

Наставници у свим школама за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом комуницирају са ученицима помоћу мобилних апликација, а у свим осим једне школе и телефонским позивима. Најмање заступљен облик комуникације у овим установа је виртуелна учионица. Подаци о заступљености различитих облика комуникације дати су на Графикону 12.

Када је реч о учесталости комуникације наставника са ученицима, она је свакодневна у 58% ових школа, дешава се два до три пута недељно у 35% школа, а једном недељно у 7% школа.

Графикон 12. Заступљеност начина комуникације наставника са ученицима у школама за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом

На Графикону 13. приказана је заступљеност различитих видова подршке у школама за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом. У свим школама осим једне, додатна подршка ученицима огледа се у припреми инструкција за родитеље/старатеље за подршку ученицима на даљину, прилагођавању задатака и/или инструкција у складу са образовним исходима ученика и прилагођавању садржаја и наставних материјала за учење на даљину. Најмање заступљен облик подршке је организација вршњачке подршке за учење на даљину која је заступљена у 20% ових школа.

Графикон 13. Заступљеност различитих видова подршке ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом

